

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МОЛОДИХ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Шевцова І. І.

*Наук. керівн. – к.психол.н., доц. Харченко С.В.
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Спрямованість розуміється як найважливіший компонент внутрішньої психологічної структури, який певним чином перетворює, забарвлює усі дії і вчинки людини, способи прояву усіх інших її психічних властивостей і якостей. Спрямованість особистості досить широко вивчалася в психології.

Професійна спрямованість — загальна характеристика відносин людини з певним видом професії. Вважається, що юнаки віддають перевагу технономічним професіям, а дівчата — соціономічним [1, 2 та ін.]. Проте, нові соціальні, економічні та культурні умови формування особистості сучасної молоді людини впливають на професійну спрямованість чоловіків і жінок, що робить вивчення проблеми професійної спрямованості чоловіків та жінок актуальною.

С. Сингер і Б. Штефлер вивчали професійні вибори учнів середньої школи та дійшли висновку, що юнаки прагнуть роботи, що дозволяє отримати владу, вигоду і незалежність, а дівчата найбільше цінують роботу у сфері обслуговування та ту роботу, що дає цікавий досвід [4, с. 4]. Л. А. Головей було відмічене, що серед дівчат переважає соціальна, артистична спрямованість, а серед юнаків — підприємницька і дослідницька [3, с. 102]. Б. Розен приходить до висновку, що більшість молодих людей вибирають професії, що відповідають їх гендерній ролі [3, с. 201], тобто юнаки виявляють більшу цікавість до науково-технічних дисциплін, а дівчата – до сфери мистецтва або обслуговування.

Вченими вивчалися відмінності в професійній орієнтації між дітьми і підлітками [2, 4]. Учні опитували двічі - перший раз у віці від 8 до 13 років і через приблизно п'ять років - у віці від 13 до 18 років. У обох фазах дослідження відповіді хлопчиків і дівчаток в основному не співпадали. Погляди хлопчиків більшою мірою відповідали статевому стереотипу в обох вікових періодах. Проте приблизно чверть дівчат під час першої фази опитування і приблизно половина — під час другої виявили схильність до професій, типових для чоловіків. Це говорить про те, що з віком професійна орієнтація дівчаток у меншій мірі відповідає стереотипам.

За даними Л. Термана і К. Майлз, чоловіки виявляють цікавість до професій, пов'язаних з пригодами, подвигами, фізичним напруженням, до роботи поза приміщенням, до механізмів і інструментів, до науки, фізичних явищ і винаходів [3, с. 79]. Жінки схильні до професій, пов'язаних з естетикою, з сидячою роботою в приміщенні, з наданням допомоги, особливо дітям, беззахисним і нужденним людям.

Схожі дані були отримані й іншими авторами. М. Гіббс відмічає, що жінок найбільше притягає в роботі можливість допомагати іншим людям [3, с. 57]. При аналізі основних віддань перевазі над працюючих жінок США виявилось, що у своїй професії вони прагнуть продовжувати типові сімейні види діяльності: виховання дітей (педагогіка), догляд за іншими (медицина), допомога чоловікові (секретарська робота; у США 90 % секретарів — це жінки), приготування їжі (кулінарія). Крім того, якщо чоловіки віддають перевагу соціальній активності і динамічніші, то жінки орієнтовані на кабінетну, камерну, не дуже динамічну роботу.

На професійне самовизначення юнаків впливають чинники далекої перспективи: чим чіткіше визначені плани на подальше життя, тим вище рівень сформованості професійного плану і міра упевненості в правильності професійного вибору [2, 3]. У дівчат життєве і професійне самовизначення не пов'язані між собою, для них характерна велика емоційність і ситуативність самовизначення, менш цілісний світогляд. Найближчі плани дівчат визначаються в основному пізнавальними інтересами і рівнем емоційної збудливості. У юнаків на планування найближчої перспективи великий вплив роблять інтелектуальні показники (комбінаторне мислення, загальний рівень інтелекту) і рівень самоконтролю. У професійному самовизначенні дівчини випереджають юнаків, все більше дівчаток-підлітків проявляють серйозну зацікавленість в постійній і довготривалій кар'єрі. Більшість дівчат хочуть знайти баланс між кар'єрою, з одного боку, і успішним заміжжям і виконанням сімейних обов'язків — з іншою.

Особи чоловічої і жіночої статі пред'являють до професійної діяльності значною мірою різні вимоги, бачать в ній джерело задоволення різних потреб. За даними Л. А. Головей, від 9-го до 11-го класу у юнаків істотно зростає кількість вимог до своєї майбутньої професії, тобто береться до уваги все більше число чинників. У дівчат же число вимог до майбутньої професії зростає незначно. Юнаки на перше місце ставлять високу заробітну плату і можливість самостійного ухвалення рішень в процесі праці. Серед важливих чинників юнака називають процес і умови праці, її

творчий характер. Важливе місце у юнаків займає романтика їх майбутньої професії. Контакт з людьми для них менш важливий. Для дівчат головними чинниками професійної діяльності є можливість контактів з людьми і сам процес праці, а також висока матеріальна зацікавленість, хоча роль цього чинника від 9-х до 11-м класам знижується: його відмітила тільки третина випускниць школи [3, с. 94].

У іншому дослідженні виявлено, що дівчата частіше вважають, що майбутня професія повинна надавати можливість працювати у великих містах і наукових центрах. Юнаки ж частіше відмічають, що вибрана професія повинна відповідати інтересам і схильностям.

Таким чином, статево-рольовий чинник має істотний вплив на професійну спрямованість.

У емпіричній частині роботи були використані наступні психодіагностичні методики: орієнтовна анкета (Б. Смейкал і М. Кучер), методика Дж. Холланда, опитувач Е. Шейна «Якорі кар'єри», методика «Опитувач професійної готовності» (Л.Н. Кабардова), Кількісна обробка результатів здійснювалася за допомогою критерію Манна-Уїтні і критерію Фішера.

У дослідженні взяли участь менеджери нижчої ланки торгового комплексу, 24 чоловіки і 28 жінок у віці від 20 до 30 років.

Результати дослідження показали, що в групі чоловіків найбільш високий показник спрямованості на себе, що свідчить про переважання у них мотивів власного благополуччя, прагнення особистої першості і престижу. У обстежених жінок ця спрямованість виражена статистично достовірно менше ($p = 0,05$) (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості спрямованості чоловіків і жінок, $X \pm \delta$ балів

Спрямованість	Чоловіки	Жінки	$U_{\text{емп}}$	p
На взаємодію	$26,5 \pm 1,4$	$29,3 \pm 0,9$	220	0,05
На завдання	$25,2 \pm 1,5$	$27,1 \pm 1,1$	248	-
На себе	$29,3 \pm 1,7$	$24,3 \pm 1,0$	225	0,05

Як відбито в таблиці 1, у жінок статистично достовірно сильніше в порівнянні з чоловіками виражена спрямованість на взаємодію ($p = 0,05$), що свідчить про те, що у них більше виражене, ніж у чоловіків, прагнення підтримувати хороші стосунки з людьми, але лише «на поверхні», що часто перешкоджає виконанню конкретних завдань або наданню справжньої,

відвертої допомозі людям. У жінок більшою мірою, чим у чоловіків виражена спрямованість на завдання.

Загалом, спрямованість на взаємодію являється більше вираженою в порівнянні з іншими видами спрямованості у 33,3 % чоловіків і 50 % жінок, спрямованість на завдання - у 16,7 % чоловіків і 22,2 % жінок, а спрямованість на себе - у 58,3 % чоловіків і 16,7 % жінок (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{\text{емп.}} = 3,17$, $p = 0,01$). Спрямованість на взаємодію являється найменш вираженою в порівнянні з іншими видами спрямованості у 16,7 % чоловіків і 11,1 % жінок, спрямованість на завдання - у 50,0 % чоловіків і 38,9 % жінок, а спрямованість на себе - у 33,3 % чоловіків і 50,0 % жінок.

Таким чином, виявлено, що у молодих жінок спрямованість на взаємодію частіше, ніж у чоловіків, є провідним типом спрямованості особистості, та загалом, ця спрямованість достовірно сильніше виражена в жіночій групі. У чоловіків достовірно частіше, ніж у жінок, провідним типом спрямованості особистості є спрямованість на себе, цей тип спрямованості в групі чоловіків достовірно більш сильніше виражений.

Найбільш вираженим типом особистості за типологією Дж. Холланда в обстежених групах були соціальний (максимально виражений тип у 41,7 % чоловіків і 66,7 % жінок, відмінності між групами статистично достовірні $\varphi_{\text{емп.}} = 1,79$, $p = 0,05$), заповзятливий (максимально виражений тип у 33,3 % чоловіків і 16,7 % жінок) та артистичний (у 33,3 % чоловіків і 32,1 % жінок), що, ймовірно, пов'язано з професійними обов'язками учасників дослідження, які виконуються.

При цьому, у обстежених жінок - менеджерів статистично достовірно більше, ніж у чоловіків, виражений такий професійний тип особистості як соціальний ($p = 0,05$), а у чоловіків – інтелектуальний (див. табл. 2).

Таблиця 2

Особливості типу особистості обстежених чоловіків і жінок за методикою Дж. Холланда, $X \pm \delta$ балів

Тип особи за Дж. Холландом	Чоловіки	Жінки	$U_{\text{емп}}$	p
Реалістичний	$4,8 \pm 1,1$	$5,1 \pm 1,0$	519	-
Інтелектуальний	$5,7 \pm 1,2$	$3,8 \pm 1,2$	239	0,05
Соціальний	$8,5 \pm 1,3$	$9,8 \pm 1,0$	236	0,05
Конвенціональний	$5,8 \pm 0,9$	$5,5 \pm 0,9$	419	-
Заповзятливий	$8,3 \pm 1,1$	$9,2 \pm 1,3$	402	-
Артистичний	$8,7 \pm 1,5$	$8,4 \pm 1,2$	501	-

За мірою вираженості реалістичного, конвенціонального і артистичного типів обстежені групи чоловіків та жінок розрізнялися незначно. Заповзятливий тип особистості був більше виражений у жінок, але відмінності не досягли рівня статистичної значущості (див. табл. 2.).

Результати дослідження свідчать, що реалістичний тип особистості є найменш вираженим у 66,7 % чоловіків і 25,0 % жінок (відмінності між групами статистично достовірні $\varphi_{\text{емп}} = 3,06$, $p = 0,01$). Інтелектуальний тип особистості був одним з найменш представленим у 41,7 % обстежених чоловічої статі і 58,3 % жінок.

Таким чином, у обстежених молодих чоловіків і жінок найбільш вираженим типом особистості є соціальний, який відбиває незалежність від оточення, успішне пристосування до обставин, емоційність, розвиненість вербальних здібностей. Слід підкреслити, що цей тип особистості став провідним у достовірно більшій кількості жінок і в жіночій підгрупі достовірно більше виражений. Реалістичний тип особистості, пов'язаний з перевагою занять, що вимагають моторних навичок (постійний рух), спритності, чоловіками йому достовірно рідше віддається перевага в порівнянні з жінками. Інтелектуальний тип особистості, що має аналітичний розум, незалежність і оригінальність суджень, орієнтування на рішення інтелектуальних творчих завдань, високу активність, був таким, що найменш віддається перевага для половини обстежених. У чоловіків, що взяли участь в дослідженні, інтелектуальний тип достовірно більше представлений в структурі професійної спрямованості особи, чим у жінок.

У чоловіків статистично достовірно більшою мірою, чим у жінок, функціональна кар'єрна орієнтація ($p = 0,01$). Це означає, що для чоловіків більше важливо бути майстром своєї справи, досягати успіху в професійній сфері, визнання своїх талантів, що повинне виражатися в статусі (табл. 3).

Таблиця 3

Особливості кар'єрних орієнтацій обстежених чоловіків і жінок,
 $X \pm \delta$ балів

Кар'єрні орієнтації	Чоловіки	Жінки	$U_{\text{емп}}$	p
Функціональна орієнтація	31,8 ± 1,4	22,7 ± 1,6	200	0,01
Управлінська орієнтація	39,8 ± 1,3	39,4 ± 1,5	340	-
Орієнтація на незалежність	39,9 ± 1,1	36,3 ± 1,3	188	0,01
Орієнтація на стабільність місця роботи	25,8 ± 1,3	25,6 ± 1,4	402	-
Орієнтація стабільність місця проживання	14,6 ± 1,0	13,2 ± 1,0	372	-

Орієнтація на служіння і відданість	35,4 ± 1,5	37,7 ± 1,7	356	-
Орієнтація на виклик	40,4 ± 1,2	31,1 ± 1,4	184	0,01
Інтеграція способу життя	41,3 ± 1,3	36,2 ± 1,1	210	0,05
Орієнтація на підприємництво	41,1 ± 1,2	36,3 ± 1,4	212	0,05

Як показано в таблиці 3., управлінська орієнтація, пов'язана з орієнтацією особистості на інтеграцію зусиль інших людей, була на схожому рівні у чоловіків і жінок. Середнє положення цієї професійної орієнтації в групі, можливо, пов'язане з віком учасників дослідження. Проте, слід зазначити, що ця орієнтація була максимально вираженою у чверті обстежених чоловіків і жінок.

Як відбито в таблиці 3, орієнтація на незалежність, пов'язана із звільнення від організаційних правил, приписів і обмежень, спроб обмежити автономію, статистично достовірно більшою мірою виражена у чоловіків, чим у жінок ($p = 0,01$). Можливо, ця відмінність є наслідком того, що у молодих жінок робота і відносна незалежність від батьківської родини задовольняє прагнення самостійності, а молоді чоловіки, займаючи низьке положення в службовій ієрархії, більше прагнуть самостійності.

Як свідчать ці таблиці 3, стабільність місця роботи в обох групах була виражена сильніше, ніж стабільність місця проживання. У обстежених молодих чоловіків і жінок кар'єрна орієнтація на стабільність місця роботи, пов'язана з перекладанням відповідальності за управління кар'єрою на наймача. Проте, у 27,7 % обстежених жінок і 8,3 % обстежених чоловіків цей тип кар'єрної орієнтації був максимально виражений (відмінності між групами досягли рівня статистичної значущості $\phi_{\text{емп}} = 1,85$, $p = 0,05$).

Орієнтація на стабільність місця проживання була дещо менш виражена у чоловіків в порівнянні з жінками, тобто чоловіки дещо тісніше зв'язують себе з географічним регіоном, ніж жінки. Ці дані пов'язані, можливо, з тим, що жінка, яка вирішила будувати кар'єру, більшою мірою готова до великих незручностей, у тому числі і переїзд в інший регіон, ніж чоловік.

Як показано в таблиці 3, орієнтація на служіння і відданість, основними цінностями при якій є «робота з людьми», «служіння людству», «допомога людям», «бажання зробити світ краще», найменш представлена в обох групах, при цьому у жінок результат дещо вищий, ніж у чоловіків. Для 22,2 % жінок і 8,3 % чоловіків ця кар'єрна орієнтація виявилася провідною в структурі орієнтацій.

У чоловіків була статистично достовірно сильніше виражена, чим у жінок, орієнтація на виклик, основними цінності при якій — конкуренція, перемога над іншими, подолання перешкод, рішення важких завдань ($p = 0,01$). Слід зазначити, що ця кар'єрна орієнтація є однією з найбільш виражених у чоловіків і середньозначимою для жінок (див. табл. 3).

У обстежених чоловіків інтеграція стилів життя, інтеграція різних сторін способу життя, оцінка життя в цілому статистично достовірно вище, ніж у жінок (див. табл. 3.).

Як відбито в таблиці 3., орієнтація на підприємництво, прагнення створювати щось нове, долати перешкоди, готовність до ризику у чоловіків статистично достовірно вище, ніж у жінок ($p = 0,05$).

Таким чином, кар'єрні орієнтації молодих чоловіків і жінок відрізняються, у чоловіків достовірно сильніше виражені такі кар'єрні орієнтації як функціональна орієнтація, орієнтація на незалежність, орієнтація на виклик, інтеграція способу життя і орієнтація на підприємництво. Провідними кар'єрними орієнтаціями в групі чоловіків найчастіше були управлінська орієнтація, інтеграція способу життя і орієнтація на підприємництво, а у жінок - управлінська орієнтація, орієнтація на стабільність місця роботи, орієнтація на служіння і орієнтація на підприємництво.

Слід зазначити, що у чоловіків кар'єрні орієнтації дещо суперечливіші, ніж у жінок. У чоловіків досить високий рівень кар'єрних орієнтацій на виклик, підприємництво поєднується з високим рівнем орієнтації на управління, орієнтації інтеграції стилів життя і орієнтацією на стабільність. У жінок в цілому більшість видів кар'єрних орієнтацій виявилися менш виражені, чим у чоловіків.

Для обстежених чоловіків і жінок найбільш виражені професійні схильності були до професій групи «людина - людина», при цьому у жінок ця схильність була статистично достовірно ($p = 0,01$) більше виражена, ніж у чоловіків (див. табл. 4).

Таблиця 4

Особливості професійних схильностей чоловіків і жінок, $X \pm \delta$

Професійна діяльність	Чоловіки	Жінки	$U_{\text{емп.}}$	P
Людина - знак	$30,9 \pm 1,9$	$30,9 \pm 1,8$	-	-
Людина - техніка	$34,5 \pm 2,0$	$21,9 \pm 1,9$	182	0,01
Людина - природа	$26,4 \pm 2,1$	$32,7 \pm 2,2$	230	0,05
Людина - художній образ	$34,8 \pm 1,7$	$35,6 \pm 1,5$	342	-
Людина - людина	$39,5 \pm 1,8$	$48,7 \pm 2,0$	184	0,01

Результати аналізу результатів показують, що для 47,1 % обстежених чоловіків і 83,3 % жінок, що взяли участь в дослідженні, схильність до професій групи «людина - людина» була максимально вираженою (відмінності між групами статистично достовірні $\varphi_{\text{емп}} = 2,78$, $p = 0,01$).

Як свідчать ці таблиці 4, професійні схильності були до професій групи «людина - знак» у чоловіків і жінок були схожими. Найменш вираженою професійною схильністю у чоловіків була група професій «людина - природа», у жінок ці професії були статично достовірно більш вираженою ($p = 0,05$). У жінок найменш вираженою професійною схильністю була група професій «людина - техніка», у чоловіків ці професії були статично достовірно більш привабливими ($p = 0,01$). Професійна схильність обстежених до групи професій «людина - художній образ» значимо не розрізнялися.

Найменш привабливою групою професій для 29,4 % чоловіків і 5,6 % жінок були професії «людина - знак» (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{\text{емп}} = 2,36$, $p = 0,01$), ця група професій не виступала як найпривабливіша ні в групі чоловіків, ні в групі жінок. Для 61,1 % жінок і 23,5 % чоловіків (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{\text{емп}} = 2,77$, $p = 0,01$) найменш привабливою групою професій були професії групи «людина - техніка», а для 41,2 % чоловіків і 5,6 % жінок (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{\text{емп}} = 3,24$, $p = 0,01$) - «людина - природа».

Таким чином, найбільш виражена професійна схильність обстежених молодих чоловіків і жінок «людина - людина» відповідає вибраній професії. Для чоловіків достовірно частіше, ніж для жінок, найменш привабливими професіями були професії типу «людина-знак» і «людина - природа», а для жінок - «людина - техніка». У жінок діагностовано достовірно більш виражена схильність, ніж у чоловіків, до професій типу «людина - людина» і «людина - природа», а у чоловіків - «людина - техніка», що відповідає літературним даним.

Оцінка обстеженими чоловіками і жінками своїх професійних умінь в різних професійних групах найбільшою мірою відрізнялася щодо таких груп професій як «людина - техніка», «людина - природа» і «людина - людина» (див. табл. 5).

Таблиця 5

Особливості самооцінки професійних умінь чоловіків і жінок, $X \pm \delta$

Професійна діяльність	Чоловіки	Жінки	U _{емп.}	P
Людина - знак	13,4 ± 1,7	12,1 ± 1,8	340	-
Людина - техніка	12,1 ± 2,1	8,4 ± 1,5	168	0,01
Людина - природа	9,4 ± 1,9	12,2 ± 2,3	226	0,05
Людина - художній образ	12,5 ± 1,6	11,8 ± 1,4	398	-
Людина - людина	14,3 ± 1,3	17,2 ± 1,2	218	0,05

Як відбито в таблиці 5, чоловіки дещо вище, ніж жінки, оцінили у себе рівень професійних вмінь в таких професійних групах як «людина - знак» і «людина - художніх образ». У чоловіків статично достовірно вище, ніж у жінок, самооцінки професійних умінь в такій групі професій як «людина - техніка» ($p = 0,01$), а у жінок - «людина - природа» ($p = 0,05$) і «людина - людина» ($p = 0,05$).

94,4 % жінок і статистично достовірна ($\varphi_{емп} = 4,24$, $p = 0,01$) менша кількість чоловіків (35,3 % груп) найбільшою мірою в порівнянні з іншими професійними групами оцінили у себе вираженість професійних умінь групи «Людина - людина».

Слід відмітити, що 47,1 % чоловіків і 27,8 % жінок в найменшій мірі по відношенню до інших професійних груп оцінили у себе уміння в групі професії «людина - природа», а 41,2 % чоловіків і 5,6 % жінок (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{емп} = 3,24$, $p = 0,01$).

Особливості емоційного відношення до різних професійних груп чоловіків і жінок відбиті в таблиці 6.

Таблиця 6

Особливості самооцінки емоційного відношення до різних професійних груп чоловіків і жінок, $X \pm \delta$

Професійна діяльність	Чоловіки	Жінки	U _{емп.}	P
Людина - знак	9,7 ± 1,7	11,6 ± 1,7	228	0,05
Людина - техніка	11,5 ± 2,0	8,2 ± 1,9	164	0,01
Людина - природа	9,1 ± 1,7	10,7 ± 1,8	236	0,05
Людина - художній образ	11,4 ± 1,5	12,5 ± 1,6	350	-
Людина - людина	12,2 ± 1,8	16,6 ± 2,0	272	0,01

У чоловіків, в порівнянні з жінками, статистично достовірно більш позитивно відношення було тільки до професій групи «Людина - техніка»

($p = 0,01$). У жінок достовірно більш позитивно відношення в порівнянні з чоловіками було до наступних груп професій «людина - знак» ($p = 0,01$), «людина - природа» ($p = 0,05$), «людина - людина» ($p = 0,01$) (див. табл. 6).

У 35,3 % чоловіків і 77,8 % жінок (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{\text{емп}} = 4,38$, $p = 0,01$) найменш виражені позитивне відношення до груп професій «людина - техніка».

У 47,1 % обстежених чоловіків і 72,2 % обстежених жінок найбільш вираженим було бажання займатися професією групи «Людина - людина» (відмінності між групами статистично достовірні, $\varphi_{\text{емп}} = 2,38$, $p = 0,01$).

Чоловіки статистично достовірно сильніше, ніж жінки, хочуть займатися професією типу «людина - техніка» ($p = 0,01$) (див. табл. 7).

Таблиця 7

Особливості самооцінки професійних бажань чоловіків і жінок,
 $X \pm \delta$

Професійна діяльність	Чоловіки	Жінки	$U_{\text{емп.}}$	P
Людина - знак	$8,4 \pm 1,9$	$7,2 \pm 2,0$	342	-
Людина - техніка	$10,3 \pm 2,0$	$5,5 \pm 1,9$	124	0,01
Людина - природа	$8,0 \pm 2,1$	$9,2 \pm 2,2$	384	-
Людина - художній образ	$10,9 \pm 1,7$	$11,2 \pm 1,5$	-	-
Людина - людина	$13,0 \pm 1,8$	$14,9 \pm 2,0$	234	0,05

Як відбито в таблиці 7, у чоловіків дещо сильніше, ніж у жінок, висловлено бажання займатися професіями «людина - знак». У жінок сильніше, ніж у чоловіків, висловлено бажання займатися професіями «людина - природа» і «людина - художній образ».

Ці дані свідчать, що найбільш вираженим професійним бажанням в обох групах були професії групи «людина - людина», проте у жінок професійні бажання були статистично достовірно більше виражені в порівнянні з чоловіками ($p = 0,05$).

Професійні бажання жінок були сильніші по відношенню до більшості груп професій в порівнянні з чоловіками.

Отримані в дослідженні результати багато в чому уточнюють наявні в літературі уявлення про професійні схильності молодих чоловіків і жінок і дозволяють зробити наступні висновки:

1. У жінок спрямованість на взаємодію є провідним типом спрямованості особистості та достовірно частіше діагностується, ніж у

чоловіків. У чоловіків достовірно частіше, ніж у жінок, провідним типом спрямованості особистості є спрямованість на себе.

2. У обстежених молодих чоловіків і жінок найбільш вираженим типом особистості є соціальний, який відбиває незалежність від оточення, успіх пристосування до обставин, емоційність, розвиненість вербальних здібностей. Цей тип особистості став провідним у достовірно більшого числа жінок і в жіночій підгрупі достовірно більше виражений. Реалістичний тип особистості, пов'язаний з перевагою занять, що вимагають моторних навичок (постійний рух), спритності, у чоловіків достовірно частіше був той, що найменш віддається перевага в порівнянні з жінками. У чоловіків, що взяли участь в дослідженні, інтелектуальний тип достовірно більше виражено представлений в структурі професійної спрямованості особистості, чим у жінок.

3. Кар'єрні орієнтації чоловіків і жінок значно відрізняються. В цілому у жінок в цілому більшість видів кар'єрних орієнтацій виявилися менш виражені, чим у чоловіків. У чоловіків достовірно сильніше виражені такі кар'єрні орієнтації як функціональна орієнтація, орієнтація на незалежність, орієнтація на виклик, інтеграція способу життя і орієнтація на підприємництво.

Провідними кар'єрними орієнтаціями в групі чоловіків найчастіше були управлінська орієнтація, інтеграція способу життя і орієнтація на підприємництво, в групі жінок - управлінська орієнтація, орієнтація на стабільність місця роботи, орієнтація на служіння і орієнтація на підприємництво.

Слід зазначити, що у чоловіків кар'єрні орієнтації дещо суперечливіші, ніж у жінок. У чоловіків досить високий рівень кар'єрних орієнтацій на виклик, підприємництво поєднується з високим рівнем орієнтації на управління, орієнтації інтеграції стилів життя і орієнтацією на стабільність. У жінок в цілому більшість видів кар'єрних орієнтацій виявилися менш виражені, чим у чоловіків.

4. Найбільш виражена професійна схильність обстежених чоловіків і жінок «людина - людина» відповідає вибраній професії. У жінок діагностована достовірно більше виражена, ніж у чоловіків, схильність до професій наступних груп: «людина - людина» і «людина - природа», а у чоловіків - «людина - техніка». У жінок діагностована достовірно більше виражена схильність, ніж у чоловіків, до професій типу «людина - людина» і «людина - природа», а у чоловіків - «людина - техніка», що відповідає літературним даним.

Література

1. Введение в гендерные исследования. Ч. 1.: Учебное пособие / Под. ред. И.А. Жеребкиной. – Харьков: ХУГИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001. – 708 с.
2. Гендерна освіта і виховання студентської молоді в процесі соціалізації : теорія та практика : монографія / С. Я. Харченко, С. М. Гришак, Н. С. Шабасєва ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 258 с.
3. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности . – СПб.: Питер, 2008. - 432 с.
4. Логвінова Д. В. Вплив гендерних установок на статеворольове самовизначення старших підлітків : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Д. В. Логвінова ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2007. – 20 с.